

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัย เรื่องบทบาทพระสงฆ์ต่อการสร้างชุมชนเข้มแข็ง ศึกษาเฉพาะกรณีพระสงฆ์กลุ่มสหธรรมเพื่อการพัฒนา ในจังหวัดสุรินทร์ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาแนวคิดและบทบาทของพระสงฆ์กลุ่มสหธรรมฯ ในการพัฒนา ผู้วิจัยได้ใช้วิธีดำเนินการศึกษาวิจัย ดังนี้

ประชากร

ประชากรที่ใช้เพื่อการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มประชากร ไว้ดังนี้

1. สมาชิกกลุ่มสหธรรมเพื่อการพัฒนาในจังหวัดสุรินทร์ จำนวน 19 รูป ประกอบด้วย
 - 1.1 พระครูพิพิธประชานาถ วัดสามัคคี ตำบลท่าสว่าง อำเภอเมือง
 - 1.2 พระครูโสภณบุญญกิจ วัดอมรินทร์าราม ตำบลตาเบา อำเภอปราสาท
 - 1.3 พระครูธำรงศีลคุณ วัดมุนีนิรมิตร ตำบลเชื้อเพลิง อำเภอปราสาท
 - 1.4 พระครูพิพิธวรการ วัดป่าห้วยเสนง ตำบลหนองใหญ่ อำเภอปราสาท
 - 1.5 พระครูประสาทปริยัติคุณ วัดกาบเชิง ตำบลกาบเชิง อำเภอกาบเชิง
 - 1.6 พระครูประภัสร์นวกิจ วัดตาเบา ตำบลตาเบา อำเภอปราสาท
 - 1.7 พระครูวิบูลธรรมโฆสิต วัดประสพสุข ตำบลบุญญาติ อำเภอเมือง
 - 1.8 พระครูสิริจันทรังสี วัดราษฎร์แจ่มจันทร์ ตำบลลำโรง อำเภอเมือง
 - 1.9 พระครูอุทัยธรรมโกศล วัดทุ่งสว่าง ตำบลเทนมีย์ อำเภอเมือง
 - 1.10 พระครูสุพัฒนัธรรมคุณ วัดหนองตาพระ ตำบลปรีอ อำเภอปราสาท
 - 1.11 พระครูพิทักษ์สังฆกิจ วัดโพธาราม ตำบลสังขะ อำเภอสังขะ
 - 1.12 พระอธิการสมอาจ สกุโก วัดอัครประชาราชูร์ ตำบลแกใหญ่ อำเภอเมือง
 - 1.13 พระสมุห์ทับทิม อนุวิโล วัดใหม่ศรีมากทอง ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง
 - 1.14 พระอธิการเชื้อย กุฑกโก วัดโคกตะเคียน ตำบลโคกตะเคียน อำเภอกาบเชิง
 - 1.15 พระอธิการศักดิ์ศรี คนธสาโร วัดเทพนิมิต ตำบลตระแสง อำเภอเมือง
 - 1.16 พระสมุห์เสรี จันทวิโส วัดจอมชานวนาราม ตำบลเทนมีย์ อำเภอเมือง

- 1.17 พระสายชล ญาณวฑฺฒโฒ วัดโลกอินทร์ ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง
- 1.18 พระปรีชา กตปุญฺโญ วัดไตรแสงธรรม ตำบลนาบัว อำเภอเมือง
- 1.19 พระสุไพ ปภาธโร วัดพิภกัทฺถกษณิ ตำบลตาอ้ออง อำเภอเมือง
2. พระลูกวัดประสพสุข จำนวน 11 รูป
3. พระลูกวัดอมรินทราราม จำนวน 17 รูป
4. พระสงฆ์ที่เป็นเจ้าอาวาสในเขตการปกครองตำบลเมืองที่และตำบลนุญาติ ของพระครูวิบูลธรรมโฆสิต จำนวน 6 รูป
5. พระสงฆ์ที่เป็นเจ้าอาวาสและเป็นเจ้าคณะตำบลในเขตการปกครองอำเภอปราสาทของพระครูโสภณบุญญกิจ 15 ตำบล จำนวน 14 รูป
6. ประชาชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณที่ใกล้เคียงกับวัดประสพสุข คือ ชุมชนบ้านฝิ่ง และชุมชนบ้านสกีวนและชุมชนที่ใกล้เคียงกับวัดอมรินทราราม คือชุมชนบ้านตาเดียว

กลุ่มตัวอย่าง

ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่างเพื่อการศึกษาวิจัย โดยทำการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) ดังนี้

1. พระสงฆ์สมาชิกกลุ่มสหธรรมเพื่อการพัฒนา โดยสุ่มจากพระสงฆ์ที่มีผลงานด้านการพัฒนาที่โดดเด่น จำนวน 2 รูป ดังนี้
 - 1.1 พระครูวิบูลธรรมโฆสิต วัดประสพสุข บ้านฝิ่ง-สกีวน ตำบลนุญาติ อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์
 - 1.2 พระครูโสภณบุญญกิจ วัดอมรินทราราม บ้านตาเดียว ตำบลตาเบา อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
2. พระลูกวัดประสพสุข จำนวน 2 รูป
3. พระลูกวัดอมรินทราราม จำนวน 2 รูป
4. พระสงฆ์ที่เป็นเจ้าอาวาสในเขตการปกครองของ พระครูวิบูลธรรมโฆสิต จำนวน 2 รูป
5. พระสงฆ์ที่เป็นเจ้าอาวาสและเป็นเจ้าคณะตำบลในเขตการปกครองของพระครูโสภณบุญญกิจ จำนวน 2 รูป
6. ประชาชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับวัดอมรินทราราม คือชุมชนบ้านตาเดียวและที่ใกล้เคียงกับวัดประสพสุข คือชุมชนบ้านฝิ่งและชุมชนบ้านสกีวน ตามลักษณะกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของพระสงฆ์ ดังนี้

6.1 ประชาชนที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมของท่านพระวิบูลธรรมโฆสิต ดังนี้

- 6.1.1 ชนาคาร โค-กระบือ จำนวน 2 คน
- 6.1.2 การเทศน์นอกธรรมาสน์ จำนวน 2 คน
- 6.1.3 ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จำนวน 2 คน
- 6.1.4 ผู้นำชุมชน (ผู้ใหญ่บ้าน) บ้านฝิ่ง
- 6.1.5 กำนันตำบลบุฤาษี (ผู้นำชุมชนบ้านสกีวัน)
- 6.1.6 ชนาคารข้าวบ้านฝิ่ง-สกีวัน จำนวน 2 คน
- 6.1.7 ศูนย์สาธิตการตลาด บ้านฝิ่ง จำนวน 2 คน
- 6.1.8 ศูนย์สาธิตการตลาดบ้านสกีวัน จำนวน 2 คน

6.2 ประชาชนที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมของท่านพระครูโสภณบุญญกิจ ดังนี้

- 6.2.1 ชมรมผู้สูงอายุ จำนวน 2 คน
- 6.2.2 ชมรมสมุนไพรมอพื้นบ้าน จำนวน 2 คน
- 6.2.3 ร้านค้าสาธิตบ้านตาเดียว จำนวน 2 คน
- 6.2.4 ชมรมดนตรีไทย จำนวน 2 คน
- 6.2.5 กลุ่มนวดแผนโบราณ จำนวน 2 คน
- 6.2.6 กลุ่มนาข้าวและเกษตรปลอดสารเคมี จำนวน 2 คน
- 6.2.7 ชนาคารข้าว จำนวน 2 คน
- 6.2.8 ผู้นำชุมชน (ผู้ใหญ่บ้าน) บ้านตาเดียว

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ต่อการสร้างชุมชนเข้มแข็ง ศึกษาเฉพาะกรณีพระสงฆ์กลุ่มสหธรรมเพื่อการพัฒนาในจังหวัดสุรินทร์” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลในเชิงลึกและนำไปสู่การวิเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์กรณีศึกษา ผู้วิจัยได้ดำเนินการเป็น 2 วิธี คือ

1. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant observation) โดยผู้วิจัยได้ตั้งประเด็นในการสังเกตและจดบันทึก ดังนี้

1.1 สภาพการณ์หรือลักษณะทางกายภาพของวัด ด้านอาคาร สถานที่ อาณาบริเวณ สภาพแวดล้อม ความเจริญด้านวัตถุ จำนวนพระภิกษุสามเณรภายในวัด และประชาชนที่เข้ามาภายในวัด

1.2 สภาพการณ์ หรือลักษณะทางกายภาพของชุมชน/หมู่บ้านใกล้เคียง อาคารบ้านเรือน ความหนาแน่นของครัวเรือน การประกอบอาชีพ และสภาพทางเศรษฐกิจ /สังคม

1.3 ในระยะเวลาที่ทำการสังเกต พระสงฆ์กลุ่มเป้าหมายทำพิธีกรรม หรือมีกิจกรรมด้านใดบ้าง ท่านเหล่านั้นมีวิธีการในการดำเนินการอย่างไร ขั้นตอนเป็นอย่างไร บทบาทที่เน้นหนักเป็นบทบาทด้านใด และปฏิสัมพันธ์ กับชุมชน/ชาวบ้านเป็นอย่างไร ตลอดจนปฏิกริยาต่างๆ ที่ตอบสนอง

1.4 ในระยะเวลาที่สังเกตชุมชนมีกิจกรรมอะไรบ้าง ลักษณะการดำเนินการเป็น อย่างไร การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นอย่างไร ประชาชนที่มีส่วนร่วมอยู่ในวัด อยู่ในชุมชนหรือนอกชุมชน

2. การสัมภาษณ์ (interview) ในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ออกแบบสัมภาษณ์ (interview guide) จำนวน 3 ชุด คือ

แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 1 ใช้สัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลทั่วไป แบ่งเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ประเด็นคำถามเกี่ยวกับประวัติ และแนวคิดการพัฒนาของพระสงฆ์กลุ่มสหธรรม เพื่อการพัฒนา

ตอนที่ 2 ประเด็นคำถามเกี่ยวกับประวัติและลักษณะภูมิศาสตร์ของวัด

ตอนที่ 3 ประเด็นคำถามเกี่ยวกับลักษณะทั่วไปของชุมชน เช่น ลักษณะทางภูมิศาสตร์ สังคม เศรษฐกิจ การปกครอง วัฒนธรรมประเพณี ศาสนา และความเชื่อของชุมชนในอดีต-ปัจจุบัน

แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 2 ใช้สัมภาษณ์พระสงฆ์กลุ่มตัวอย่าง คือ พระครูโสภณบุญญกิจและพระครูวิบูลธรรมโมสิต ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นในการสัมภาษณ์ให้มีเนื้อหาครอบคลุม 6 ประเด็น ดังนี้

1. ประเด็นคำถามเกี่ยวกับภูมิประวัติชีวิต ได้แก่ ชีวิตในวัยเยาว์ ครอบครัว การศึกษา อาชีพ ช่วงชีวิตในวัยรุ่นก่อนการอุปสมบท การอุปสมบท และชีวิตหลังการอุปสมบท

2. ประเด็นคำถามเกี่ยวกับการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มสหธรรมเพื่อการพัฒนา และแนวคิดการพัฒนาของ พระครูโสภณบุญญกิจ และพระครูวิบูลธรรมโมสิต

3. ประเด็นคำถามเกี่ยวกับบทบาทการพัฒนาตามภาระกิจทั้ง 6 ด้าน คือ

3.1 ด้านการปกครอง

3.2 ด้านศาสนศึกษา

3.3 ด้านการศึกษาสงเคราะห์

3.4 ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

3.5 ด้านสาธารณูปการ

3.6 ด้านสาธารณสงเคราะห์

4. ประเด็นคำถามเกี่ยวกับความสำเร็จ และปัญหา อุปสรรคในการดำเนินบทบาทการพัฒนาของพระครูโสภณบุญญกิจ และพระครูวิบูลธรรมโมสิต

5. ประเด็นคำถามเกี่ยวกับแผนงาน โครงการ และความคาดหวังในอนาคตของ พระครูโสภณบุญญกิจ และพระครูวิบูลธรรมโฆสิต

แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 3 เป็นประเด็นคำถามที่ใช้สำหรับสัมภาษณ์พระสงฆ์ลูกวัด พระสงฆ์ในปกครอง ผู้นำชุมชนและประชาชนในละแวกวัดที่มีความเกี่ยวข้องต่อบทบาทของ พระครูโสภณบุญญกิจ และพระครูวิบูลธรรมโฆสิต ประกอบไปด้วยประเด็นคำถาม 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ประเด็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ประเด็นคำถามเกี่ยวกับทัศนคติของพระสงฆ์ลูกวัด พระสงฆ์ในปกครอง ผู้นำชุมชน และประชาชน ที่มีต่อบทบาทของพระครูโสภณบุญญกิจ และพระครูวิบูลธรรมโฆสิต ตามภารกิจ ทั้ง 6 ด้าน

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

หลังจากที่สร้างเครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ (interview guide) แล้ว ได้นำแบบ สัมภาษณ์หรือกรอบคำถามนั้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อทำการตรวจสอบถึงความสอดคล้อง ระหว่างวัตถุประสงค์กับประเด็นการสัมภาษณ์ และทำการปรับปรุงแก้ไขให้ตรงกับประเด็นของการ ศึกษาวิจัย จากนั้นจึงได้นำไปใช้เพื่อการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจริงในการวิจัย ภาคสนาม (field research) ต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จะนำไปสู่การวิเคราะห์เชิง คุณภาพ เพื่อหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของข้อมูล โดยผู้วิจัยได้แบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลเอกสาร (documentary analysis) ในกรณีนี้ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ ได้จากการศึกษาเอกสาร หนังสือ ตำราวิชาการ เช่น พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ การพัฒนาชุมชน ชุมชน เข้มแข็ง และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทและภารกิจของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม/ชุมชน เพื่อทำการ ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดและบทบาทการพัฒนาของพระสงฆ์ด้านต่างๆ เพื่อเป็นองค์ประกอบหลักในการ อ้างอิง วิเคราะห์ และอธิบายบทบาทของพระสงฆ์

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม (field-data analysis) ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ เก็บข้อมูลภาคสนามทั้งจากการสัมภาษณ์และจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้เก็บราย

ละเอียดของข้อมูลให้ได้อย่างครบถ้วน หลังจากรวบรวมข้อมูลแล้วจึงนำข้อมูลเหล่านั้นมาจัดหมวดหมู่ (data classification) เพื่อทำการวิเคราะห์ห้บทบาทพระสงฆ์ตามกรอบแนวคิดและขอบเขตของการศึกษาวิจัยที่ผู้วิจัยตั้งประเด็นของการศึกษาไว้ 6 ด้าน เพื่อนำเสนอผลของการศึกษาวิจัยเป็นลำดับต่อไป